

نسبت‌های چهارگانه در بوته نقد

علی‌اصغر جعفری‌ولنی*

چکیده

رهیافت منطق‌دانان مسلمان در باب تحلیل نسبت، قواعد مربوط به آن و نیز کاربرد نسبت‌ها در یک سطح نبوده است. آنان نسبت بین دو مفهوم (مفهوماً و مصداقاً) را به نحو مدون مورد بحث قرار داده‌اند، اما در بحث از قواعد و خواص استنتاجی مربوط به نسبت به‌طور پراکنده سخن گفته‌اند، به گونه‌ای که به تمایز خواص مختلف نسبت توجه نداشته‌اند. از این‌رو منطق‌دانان در تبیین و تحلیل منطق ارسطویی دچار ناسازگاری بنیادین شده و قواعد مربوط به نسبت عملاً بخشی از منطق ارسطویی نیست؛ بر این اساس دریافت مستقیم آراء و نظریات آنها در این باره ممکن نیست. در عین حال توجه منطق‌دانان مسلمان متأخر، به مصادیق و افراد کلی در راستای پایه‌ریزی منطق مجموعه‌ها بود و این همانندی بین نظریه نسب و نظریه مجموعه‌ها، از تعریف نسبت‌ها نزد آنان پیداست. پرداختن به نسبت‌های چهارگانه از سوی منطق‌دانان سستی، و موفقیت و بالندگی این نظریه با اصطلاحات جدید آن نزد منطق‌دانان متأخر، می‌تواند دلیل نقضی بر این پندار نادرست باشد که آنها هیچ‌گونه برخوردی با منطق نسب نداشته‌اند؛ یعنی اگرچه منطق سستی، بر محمولات تک‌موضوعی مبتنی است و درصدد است همه نسب را به مفاهیم برگرداند، اما در مباحثی مثل نسب اربعه به عنوان مدخل منطق مجموعه‌ها به نوعی با مسأله نسب روبرو بوده‌اند، البته بدون تردید هیچ بحث مدونی تحت عنوان منطق نسب نزد ارسطو و منطق‌دانان پیرو او وجود ندارد.

واژه‌های کلیدی: نسبت‌های چهارگانه، مرجع نسب، حصر عقلی نسب، نسبت بین نقیض مفاهیم.

A Critical Study of Quartet Logical Relationships

Ali-Asghar Jafari-Valani*

The Muslim logicians' approaches to analyze the relationships, their rules and applications, were not on the same level. They have deliberated the relationship between two concepts in a systematized structure, but have an incomprehensive discussion on the rules and inductive attributes of relationships, as they have not considered the distinction between different features of them. Therefore, they have made some fundamental mistakes in analyzing and codifying Aristotelian logic. practically speaking, the rules of relationships are not supposed to be part of Aristotelian logic; therefore, it is not possible to detect their views and theories about this issue, directly. The consideration of successor Muslim Logicians in referring to universals was in line with founding Logics of Sets. Also, this resemblance between Relationship Theory and Set Theory is apparent in their definition of relations. Taking into account the four relationships by traditional logicians, development of this theory in the light of their new terms among successor logicians, can be accounted as an evidence to refute this claim about their lack of consideration in Relationship Theory. In other words, although traditional logic is dependent upon single-monadic predication and intends to reduce all relationships to concepts, in some issues like the quartet relationships, as an introduction to set theory, they somehow faced with the issue of relationships, undoubtedly, there is no systematic discussion on relationships theory in Aristotle works and his adherent logicians.

Keywords: Quartet relationships, Relationships referent, Intellectual restriction of relationships, Relationship between negations of concepts

* Assistant Professor of Philosophy, Shahid Mutahhari University.